

OLÁH JOLÁN*

„Beszédes” szemeihez

Arra emlékszek, mire megszülettem, már nyolc gyerek meghalt. Anyám mindig azt siratta, hogy egy gyereke se fog maradni. Egyedül a bátyám maradt meg. Mindig ő volt neki a legkedvesebb. Úgy etette, hogy megmaradjon, mert ő is beteges volt.

Gyerekkoromban főzőcskézni szerettem. Anyám főzött, s nekem is volt kis vaslábasom, kis tepsim. Mi

abban süttöttünk. Bedagasztottunk és elvittük a pékhez a kalácsot. Ő kisütötte nekünk.

Babákkal szerettem játszani. Csináltam magamnak egyet rongyból. Emlékszek rá, játszottunk, oszt eltemettük. Ha eszünkbe jutott, kimentünk, hiszen az volt a sírja a babának. Gyerekkori gondolatok voltak ezek.

Apám zenész volt. Bátyám szintén. Ő a Karancs Szállóban is játszott prímásként. Aztán apámnak a háború után el kellett menni dolgozni. Az Üveggyárban talált munkát. Ott is negyven évet ledolgozott. Két osztálya volt. Írni nem, de olvasni nagyon szeretett.

Én nem jártam iskolába. Felnőttként esti tagozatra beiratkoztam. Dolgoztam, oszt oda se nagyon jártam. Annyit tanultam, hogy olvasni valamennyit tudok. Nevemet rendszeren le bírom írni. De írni valójában nem tanultam meg. Aztán abba hagytam, mert nekem sok volt. Mondtam: nem járok ide is, meg oda is.

Még nagyon fiatalon rajzoltam az első képem. Máriát ábrázolta. Akkor sárból meg agyagból csináltam figurákat. Ezek később elvesztek.

* Oláh Jolán 1932. március 12-én látott napvilágot a Pécskő- vagy más néven Cigánydomb egy túlsúfolt viskójában. Iskolába nem írárták be, mivel a kisebbek felügyeletgondozása reá hárult. A második világháború vége felé már bérmunkába járt erdei fatelepítésre, majd kőművesek mellé segédnek, keverni és vödörözni a maltert, cipelni a téglát. Az 1950-es évek végén a zagyvarakodói szénosztályzóra nyert felvételt, ahonnan az 1970-es évek elején szívidegzavarral leszázalékolták. Ekkortól a családjának és a művészetnek élt. 2005. október 8-án helyezték végső nyughelyére.

Születése 75. évfordulóján egy 2002 márciusában készült felvétel részletével, valamint a művészetéről szóló méltatások válogatott „csokrával” emlékezünk rá.

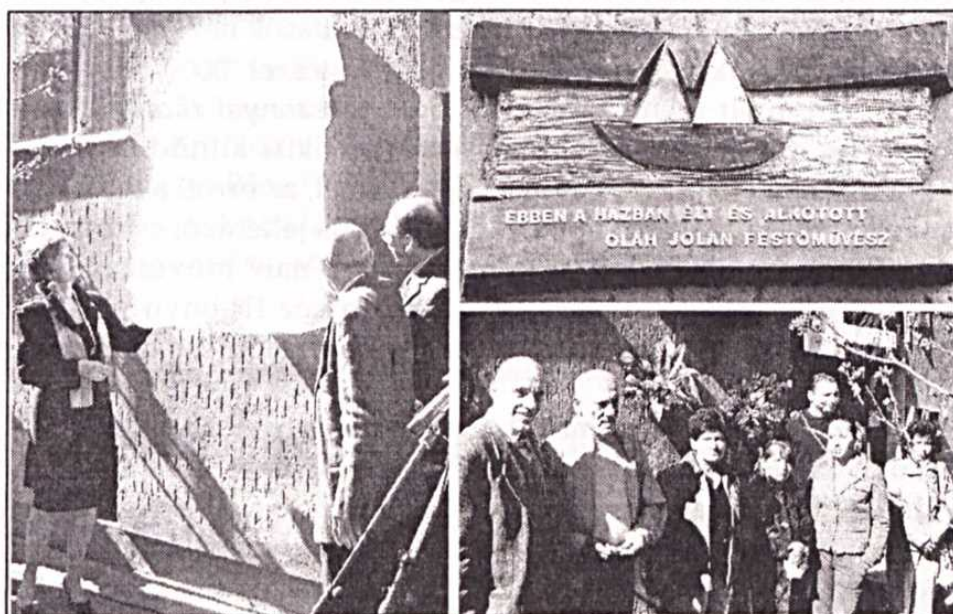
Azt mondhatom, én nem ismertem olyan művészeket, akik hatottak rám. Balázs Jánossal közel laktunk egymáshoz. Ott lakott mindjárt fölöttünk. Nem beszélgettünk vele. Csak köszöntünk neki. Voltam festőtáborokban, de nem hatottak rám, mert én mindig azt csináltam, amit én elképzeltem. Ha javasoltak valamit, én mégis azt mondtam, hogy ezt így akarom. Én csak festettem, amit tudtam.

A művészetembe én azokat festettem meg, amin keresztülmentem. A munkát, ahogy dolgoztam, ahol dolgoztam, meg amit láttam. De mindig csak gondolatból. Nem úgy, ahogy láttam meg ahogy megéltem.

Szeretem a színeket. Színesre kell festeni a képeket. Én nem szeretem az egyhangút.

Kell, hogy legyenek szépen megfestve a szemek. Eleinte mindig megrajzoltam. Később már nem. Csak ecsettel megcsináltam a vonalakat és utána mindjárt a szemet. És ha az jól sikerült, akkor az orrot, majd a haját. Így festettem.

Amikor már megjött nekem az, hogy fessek, akkor éjszaka is felkeltem. Valami eszembe jutott és máris rajzoltam. Már most nem. Már most meggondolom. Már nem vagyok fiatal. Éjjel inkább pihenek vagy alszok, mint a festéssel foglalkozzak.

A 2007. március 12-én Oláh Jolán festőművész születésének 75. évfordulója tiszteletére elhelyezett, Kalmár János szobrász által készített emléktábla avatása (Gáspár István Gábor felvételei)

Gondolattöredékek Oláh Jolánról

„Oláh Jolán – aki gyermekeitől csent papírra, a férje maradék festékeiből varázsolt csendes óráiban zseniális portrékat – titokban mutogatta meg igazi naiv képeit.”¹

„A gyermekrajz közvetlenségével és a felnőtt ember tapasztalatával alakítja kifejező erejű képeit Oláh Jolán. Portrék, életképek, szokásábrázolások egyaránt megjelennek képein, s a szóval kimondhatatlan, a tudattalanba is gyökeret eresztő szorongás és félelem is...”²

„Jolánnak a téma és a stílus adott és egyszerű. Mondandója az őskori ember ide, oda s amoda karcolt emocionális szükségéből fakad, mert Ő cigány, nő, szerencsétlen és satöbbi, na de hát ki nem az? ...élményeit a ziccerig fokozza, színességével

megismételhetetlenné pingálja azt, amit már oly sokan megfestettek. De mégis személyes marad... Általános titkok ezek az alkotások: vádként mered ránk a társadalom kancsalsága, és az ügyetlenül ölelő gyermek karja biztonsággal kapaszkodik, pedig nincs rá oka.”³

„Oláh Jolán festményei a fájdalmas szépség, a csapongó fantázia, az álmovilághoz hasonló, a szabad asszociáció eszközeit is ösztönösen hatásosan alkalmazó alkotás-mód jegyében születnek. Neki láthatóan nem kell nagy erőfeszítés ahhoz, hogy ecsethez nyúljon, s világító szemű, sohasem látott arcokat vigyen a vászonra, hogy kifejezze általuk az öröm és a bánat változatait. Nem racionális festészet ez...”⁴

„Oláh Jolán *A kék madár* című képe is arról a szívszorongató hangulatról szól..., hogy az ember képes legyen megteremteni önmagában azt a belső csendet, amiben jól érzi magát, képes legyen a másik emberben is meglátni az egyszeri és megismételhetetlen létezőt. Lehet, hogy ez a boldogság kék madara? Lehet, hogy „csak” a vágyakozásé? Lehet, hogy az elvágódásé egy jobb világba, ami csupán a képzeletünkben létezik? Mindenesetre, a képzelet és az álm is az ember valósága.

Bárhogyan van is, nem lehet véletlen, hogy a *Bécsben, Szófiában, Varsóban, Prágában, Párizsban, Új-Delhiben, Amerikában* rendezett kiállítások nézőit is megragadta ez a fajta, kicsit szürrealista, kicsit naiv, kicsit realista festészet.”⁵

„Oláh Jolán tágra nyílt szemű kislányai, cigányasszonyai rácsodálkoznak a világra, létélményük a naiv művészetre jellemző poétikus attitűd. Egyáltalán nem zavar bennünket, hogy elemi formákkal jelöli a szemet, az orrot, a száját.”⁶

„Oláh Jolán képeire... a sodró erejű expresszivitás jellemző, csupán tágra nyílt szemű, feltárulkozó tekintetű figurái formálódnak a naiv művészet statikus harmóniájával, pontosabban a tekintet merev, a test, a kéz többnyire már lendületesen alakított, s főképpen a környezet, a háttér ábrázolódik expresszíven, mozgalmasan.

Oláh Jolán nem részletezi a formákat, hanem lényegre törően jelöli... Képein a régi, hagyományos cigány életformát idézi fel bensőséges érzelmi telítettséggel. Ábrázolja az életformaváltás felemásságát is, az új környezet ridegségét, az emberek elmagányosodását, gyökértelenné válását. „Villanyfénynél” című képén riadt, szomorú tekintetű kislány áll az ostoros lámpa hideg fényében. Mögötte sokemeletes panelház riasztó sivársága. A sík terepen sehol egy fa, sehol egy bokor, ami kedves lenne a szemnek. Oláh Jolán nem a régi telepi nyomort kívánja vissza, hanem képi jeleivel arra figyelmeztet, hogy a hagyományos kultúra érzéketlen, durva megsemmisítésével nem teremthető emberséges, harmonikus életforma.”⁷

„Nemzedékek hiányérzete süt a képekről, közvetett módon az értelmes cselekvés utáni vágy...”

...az *Üdvözlés* című képről döbbenetesen nagy szemek merednek reánk egy leányfej mögül, mintegy jelezve, valaki néz, ám korántsem bizonyos, hogy ez óvó és irgalmas tekintet. A *Cím nélkül* kihalt utcát mutat, amelyen négy lábú állat oson át, de az is lehet, hogy csak az árnya.

A *Tánc* sem felhőtlen vidámságot áraszt... Így az ember még örömeiben is árva.

Oláh Jolán képanyagát a természet világa, a hétköznapi élet apró-cseprő realitásai táplálják. De természetközelségében is fölfedezhető bizonyos jelképiség, amely egyrészt valami furcsa, ám valóságos statikusságot, másrészt a világ labirintusvöltését sugallja.

A falu vége című képen minden valóságos, a házikó, a sárgult boglya, a gémeskút, a kuporgó nők, a mű hangulata mégis valami rettentő változatlanságot, már-már földöntúliságot áraszt.”⁸

Oláh Jolán mitológiája – a lélekmadarak, a szóra nyílt szemek, „a kék madár, a keresztény jelképiség néhány eleme, vagy éppen *Fehér szarvas*, amely egy sosem volt álomvilágról beszél[...] kifejezi az ember boldogabb világ utáni örök vágyát is.”⁹

„Sajnálom, hogy utolsó éveit nagyon szerény körülmények között volt kénytelen tölteni, de ennek ellenére is dolgozott, az tartotta életben, ha festett.

Képei szétszóródtak. Nem áll rendelkezésre olyan gyűjtemény, mely méltó módon tudná egységbe foglalni az egész életművet.

Nagyon rossz érzés.

Újra elment egy nagy művészünk. Milyen szép lett volna, ha még megéli, hogy még megnyílik állandó kiállítása szülővárosában, Salgótarjánban.

Mély megrendüléssel búcsúzom. Pihenj békében.”¹⁰

Jegyzetek

- ¹ Daróczi Ágnes (2000. június 10.): *A harmadik kiállítás elé*. In: *Roma képzőművészek III. országos kiállítása*. Budapest: 3. o.
- ² Kerékgyártó István (2000): *A cigány képzőművészet és a hagyomány*. In: *Ciganológia-Romológia*. Budapest-Pécs: Dialóg Campus, 236. o.
- ³ B. A. (2000. május). *Amaro Drom*, 18. o.
- ⁴ Bódi Tóth Elemér (1996. január 20): *A szegénynek nem jut a szeretetből*. *Nógrád Megyei Hírlap*, 6. o.
- ⁵ Uo.
- ⁶ Kerékgyártó István(1999): *A cigány képzőművészet*. In: *Romológiai alapismeretek*. Budapest: Corvinus, 79. o.
- ⁷ Kerékgyártó István (1998): *A fantázia törvénye szerint*. In: *Tanulmányok a cigánység társadalmi helyzete és kultúrája köréből*. Budapest: 457. o.
- ⁸ Bódi Tóth Elemér (1994. július 23.): *Boldogabb élet örök vágya*. *Nógrád Megyei Hírlap*, 5. o.
- ⁹ Uo.
- ¹⁰ Berki Judit (2005. október 7.): *Oláh Jolán (1932–2005)*. *Nógrád Megyei Hírlap*, 2. o.